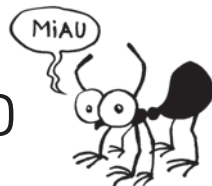

Hvorfor styrker kunst og kultur børns demokratiske evner?

2

INDHOLD

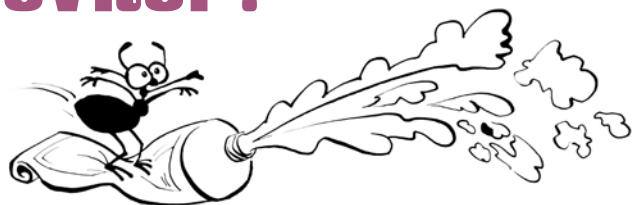
1	BØRNS MØDE MED KUNST OG KULTUR	
2	HVORFOR STYRKER KUNST OG KULTUR BØRNS DEMOKRATISKE EVNER?	
▶	Indhold.....	2
▶	Intro	3
▶	Karen Hækkerup. <i>Men kunst og kultur kommer ikke af sig selv</i>	5
▶	Knud Romer. <i>Den fjerne klang</i>	7
▶	Paul Collard. <i>Family Capital, resilience and cultural engagement</i>	9
▶	Ulla Wiklund. <i>När kulturen knackar på skolans dörr</i>	12
▶	Olga Dysthe. <i>Perspektiver på dialogbasert undervisning</i>	14
▶	Ann Poulsen og Maja Vestbirk. <i>Bibliotekernes perspektiv på dannelse, medborgerskab og børnekultur</i>	18
▶	Ole F. Kirkeby. <i>Kunstens Kraft</i>	21
▶	Lars Geer Hammershøj. <i>Hvordan fremmer man kreativitet og dannelse hos børn?</i>	25
▶	Litteratur.....	27
3	KOMPETENTE VOKSNE SKABER KOMPETENTE BØRN	
4	KUNSTNERISKE UDTRYKSFORMER OG DIGITALE MEDIER	
5	KREATIVE BØRN ER EN SAMFUNDSINVESTERING	
6	BØRNEKULTUR I NORDEN - HVORFOR ER DEN SÅ SÆRLIG?	
7	DET SKER DERUDE - SAMARBEJDE I PRAKSIS	

Børn Kunst Kultur - I en hverdag der dur udgives løbende i syv kapitler hen over sommeren og efteråret 2013 på www.kulturstyrelsen.dk og www.boernekultur.dk

Efterhånden som udgivelsen skrider frem, vil der være mulighed for at åbne de forskellige kapitler via indholdsfortegnelsen. Du kan springe direkte til udvalgte artikler ved at klikke på ▶

Intro

Hvorfor styrker kunst og kultur børns demokratiske evner?

Når børn er i nærkontakt med kunst og kultur i hverdagen, får de bedre mulighed for at udvikle en lang række vigtige kompetencer. Både i forhold til deres personlige udvikling og for at kunne deltage som kompetente medborgere i vores demokratiske fællesskab.

FN's Børnekonvention er underskrevet af Danmark på linje med de øvrige nordiske lande. Konventionen, som Danmark tiltrådte i 1991, siger bl.a., at børn og unge har ret til at møde kunst og kultur gennem deres opvækst.

At danske skoleelever ligger i top sammen med de finske, hvad angår mest viden om, hvad der kræves for at deltage i et demokratisk fællesskab, danner et godt grundlag for et aktivt medborgerskab (Den internationale undersøgelse ICCS, International Civic and Citizenship Education Study, 2009), hvor man tilegner sig samfundets normer og værdier.

Men det klassiske dannelsesideal er under afvikling. Skal der skabes et nyt, der er mere i takt med tiden, er det interessant at undersøge begrebet medborgerskab nærmere, og primært kulturelt medborgerskab.

Kulturelt medborgerskab handler om at indgå i et kulturelt fællesskab, hvor man både som borger og som menneske kan forholde sig til og erkende de modsætninger, som et fællesskab rummer. Kultur dækker i denne optik både kunstneriske udtryksformer og de livsmønstre, vi lever efter. Og kultur defineres både som udøvelse af kunst og kultur for og med børn, men især af børn.

Det er et betydningsfuldt delmål i vores daglige praksis med børn, at vi arbejder kontinuerligt med at støtte børns mulighed for at udvikle de kompetencer, der er nødvendige for at kunne mestre et kulturelt medborgerskab. Børns møde med kunst og kultur spiller en hovedrolle i denne indsats.

Kan det at beskæftige sig med kunst være med til at danne os som mennesker?

Lukas 16 år:

Jeg tror, når man har fundet ud af, hvad man vil, og hvad der er rigtigt og forkert for én som menneske, så er man godt på vej. At lave kunst gør mig meget rolig – jeg kan sidde i fire timer på mit værelse og tegne på min væg uden at tale med nogen. Det giver mig sådan en indre ro.

FNs Børnekonvention, artikel 31

(uddrag fra Børnekonventionen)

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til hvile og fritid, til at lege og dyrke fritidsinteresser, som er passende for barnets alder, og til frit at deltage i det kulturelle og kunstneriske liv.

2. Deltagerstaterne skal respektere og fremme barnets ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv og skal opmuntre til, at der stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse.

[Læs mere her](#)

Social- og integrationsminister Karen Hækkerup peger i kapitlets indledende artikel på, at vi skal være bevidste om, at kunst og kultur ikke kommer af sig selv. Vi skal gøre en aktiv indsats for at introducere små og store børn til kunstneriske og kulturelle oplevelser og vække deres nysgerrighed for at gå på opdagelse i den på egen hånd.

Knud Romer leverer personlige eksempler i sit essay fra barndommen. Kunst og kultur er verdensbillede og sprog, der gør os klogere som mennesker. Vi får udtryksmuligheder, vi kan leve med gennem vores tilværelse, og som hjælper os med at navigere på det eksistentielle plan. Sådan får vi et rigere liv, konkluderer Romer.

Den engelske ekspert i kunst og kultur i skolen, Paul Collard, beskriver, hvordan en aktiv reflekterende tilgang til kunstneriske og kulturelle oplevelser hjælper os til at forstå, hvem vi er, og til at sætte nye mål og visioner for en bedre fremtid. Collard pointerer, at børn og familier med en stor kulturel kapital også vil have en stor social kapital, der gør dem mere robuste.

I Sverige har man styrket de æstetiske læreprocesser i grundskolen, forklarer den svenske udviklingskonsulent Ulla Wiklund. De har fået en central rolle i de nye læreplaner fra 2011. Nu skal de æstetiske læreprocesser indgå som et aktivt element i alle fag på skemaet med de muligheder, det giver for at forbedre skolens resultat og udvikle demokrati.

Både den norske læringsforsker Olga Dysthe og de to konsulenter Ann Poulsen og Maja Vestbirk viser i deres artikler, at skole og dagtilbud har rige mulighe-

der for at samarbejde med lokale kulturinstitutioner som museer og folkebiblioteker om at give børn flere kunst- og kulturoplevelser.

Professor Ole Fogh Kirkeby understreger i interviewet sidst i kapitlet, at hvis vi introducerer børn for kulturelt medborgerskab, støtter vi deres mulighed for at udvikle værdier, både som individer og som medborgere i et fællesskab. Kunsten og kulturen er et vigtigt felt for mødet mellem individ og samfund.

Så det er vigtigt at sikre alle børn gode muligheder for kunstneriske og kulturelle oplevelser, pointerer han.

Lektor, ph.d. Lars Geer Hammershøj har forsket i den dannelse, der kan opstå i forbindelse med børns kreative aktiviteter. Hammershøj konkretiserer, hvordan kunsten har et dannelsespotentiale.

God læselyst!

Foto: Morten Lundrup

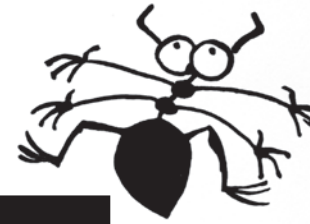
kommentar

Isam Bachiri – rapper, København

” – En fransk rapvideo fra 1990'erne var min bedste kulturoplevelse som barn/teenager. Det var første gang, kunst ramte mig! Og det var som et kæmpe lynnedslag. Jeg var i dybt chok over, at rapperen (der havde nordafrikansk baggrund som mig selv) stod i sin mors køkken og rappede til kameraet, mens moren stod ved siden af, med tørklædet bundet op i en knold, ærmerne smurt op og æltede dej – ”DET JO PRÆCIS SOM MIN MOR!”, tænkte jeg.

Det var første gang, jeg kunne spejle mig selv 100 % i kunstens verden, og det kick startede en indre revolution i mig! Jeg behøvede lige pludselig ikke at gå op i at følge eller ligne de andre i klassen eller på gaden, men jeg var cool, som jeg var, så længe jeg turde stå ved min identitet. Det lærte mig at respektere kunsten og bruge den som et værktøj til at udtrykke mine tanker, følelser og oplevelser i mit liv. Derfor har den oplevelse haft stor indflydelse på, at jeg har valgt et liv som kunstner.

En vigtig del af børns opvækst

Men kunst og kultur

kommer ikke af sig selv

Af social- og integrationsminister Karen Hækkerup

Karen Hækkerup social- og integrationsminister, Socialdemokraterne, medlem af Folketinget, Cand. scient.pol. Københavns Universitet, 2010.

Kunst og kultur handler ikke bare om udøvere og tilskuere. Kunst og kultur danner, uddanner og giver os udsyn og identitet. Det er blandt andet gennem kunsten og kulturen, mediernes, teatrets, filmens, billedkunsten, idrættens og musikken, at vi skaber vores identitet som mennesker, som samfund og som nation. På den måde er kunst og kultur langt større end os som enkeltpersoner. Og når den er bedst, kan kunsten og

kulturen skabe stærke medborgere og stærke fællesskaber på tværs af sociale og etniske skel.

Muligheden for at deltage i kunst- og kulturlivet er en vigtig del af børns opvækst. Men kunsten og kulturen kommer ikke af sig selv. Derfor skal vi gøre en aktiv indsats for at introducere vores børn og unge til den. Nysgerrigheden skal vækkes. Mange voksne vil kunne nævne en engageret lærer eller pædagog, der introducerede dem for en bog eller en sang, de ikke kendte, eller som tog dem med på et museumsbesøg, der satte nye tanker i gang. Jeg var på et meget inspirerende besøg på Tagensbo Skole i Københavns nordvestkvarter, som er en skole med 80 procent tosprogede elever. Skolen er en såkaldt "udeskole", hvilket betyder, at alle elever en gang om ugen er på udflugt. Oplevelserne er mange og forskelligartede: Eleverne prøver selv at male kalk-

malerier, de parterer fasaner, de undersøger saltkrystaller på Geologisk Museum, og de er sammen om at bruge skolefagene aktivt.

Oplevelser af den slags er en meget værdifuld del af det, vores skoler og dagtilbud kan tilbyde børn og unge. For kunst og kultur giver oplevelser og indtryk; nogle er flygtige, mens andre sætter varige spor. Kunst og kultur skaber forståelse for vores historie og vores rødder. Og gennem kunst og kultur mødes børn og deler oplevelser, erfaringer og livsglæde. Kendskab til kunstneriske og kulturelle udtryksformer er med til at udvikle børns fantasi, nuancere deres verdensopfattelse og udvide deres horisont. Og samtidig er viden, oplysning og oplevelser et helt afgørende udgangspunkt for en ligeværdig dialog med omverdenen og vigtige forudsætninger for at kunne fungere som borger i et demokratisk samfund.

Kunst og kultur forbindes en gang imellem med noget elitært og ekskluderende. Men kunst og kultur kan også bringe mennesker sammen og skabe nye fællesskaber på tværs af etniske og sociale skel. Det oplever alle børn, når de laver teaterværksted i børnehaven; når de synger og spiller i musiktimen; når de dyrker idræt. I det fællesskab, som kunsten og kulturen muliggør, gør det ikke noget, hvor man kommer fra. Det gør ikke noget, hvor mange penge man har, eller hvordan man ser ud. I stedet handler det om at samarbejde og opleve sammen, om at give plads til hinanden og inddrage hinanden. Om at

skabe noget sammen, om at give og modtage konstruktiv feedback og om at udvikle sin kritiske sans.

Derfor ligger der også en stor demokratisk værdi i oplevelsen af kunst og kultur. Og derfor er det vigtigt, at vores børn og unge oplever kunst og kultur, og at det bliver en integreret del af deres dagligdag. Allerede i dagtilbud og de tidlige skoleår skal børn møde kunst og kultur - både som aktive deltagere og som kritiske kulturforbrugere. For det er her, vi skaber fundamentet for kunstens udbredelse og et kreativt og innovativt Danmark med stærke medborgere.

! Børns Vilkår, BørneTelefonen, Børneportalen og Ombudsmandens børnekontor

Børns Vilkår er en privat humanitær organisation, der arbejder for alle børn i Danmark. Målet er at sørge for, at alle børn i Danmark kan få den hjælp, de har behov for og sikre børns ret til en god barndom og et godt liv.

BørneTelefonen er omdrejningspunktet for arbejdet, og gennem de mere end 33.000 årlige samtaler med børn og unge får Børns Vilkår et nuanceret billede af børns liv i Danmark. Børns vilkår omsætter børns stemmer til politisk arbejde for børns vilkår og rettigheder – på den måde arbejder

Børns Vilkår både for og med børn. Børneportalen hjælper børn og unge med at finde frem til netop den rådgivning, de har brug for og føler sig trygge ved at henvende sig til. På den måde kan de få fat i den rådgivning, der passer bedst til netop deres problem.

Ombudsmandens Børnekontor er både for børn og voksne. Som barn kan man klage over noget, man selv har oplevet. Som voksen kan du klage på vegne af et barn.

Læs mere her:

www.bornsvilkar.dk

www.boerneportalen.dk

www.boernekontoret.ombudsmanden.dk

Hvor meget kulturel dannelse skal vi fodre vores børn med?

Den fjerne klang

Af Knud Romer

Knud Romer er uddannet i litteraturvidenskab, blev reklamemand hos Kunde og Co. 1995 og siden selvstændig. Han har optrådt i spillefilm - Lars von Triers "Idioterne" - Han har sit eget program på Radio24syv og RomerRiget og er fast kulturkommentator på TV 2 News Kulturen.

Vi boede i den sidste række før roemarkerne i den sorteste provins på Falster, og min mors vugge-gave til mig var det tyske sprog. Det gav mig verden en gang til - og den var min både på dansk og tysk med en anden horisont. Der var bjerge og slotte og dybe skove, hvor eventyrene kom fra: Die Gebrüder

Grimm. Mørket føltes anderledes og mystisk i den tyske romantik, stjernerne glitrede over roemarkerne - "Hymnen an die Nacht" - og sneen faldt fra himlen i tykke, hvide fnug, når Frau Holle rystede dyner.

Vi læste Des Knaben Wunderhorn med folkeviser og børnerim, og mine ører gik op, første gang jeg hørte dem blive sunget i de tyske Lieder: Schubert, Hugo Wolf, Mahler. På væggene i dagligstuen hang malerier af Max Pechstein og Magnus Zeller - det var ekspressionismen, Der blaue Reiter - og i mormors bogskabe ventede den uhyggelige E.T.A. Hoffmann og Eichendorf og Rilke på mig bag glasset. Biblioteket i Nykøbing var fuldt af historier, hundreder, tusindvis, og måske var min egen imellem dem? Hver eneste af bøgerne åbnede verden for mig en gang til - børnebiblioteket var visitkortet,

C:ntact med din omverden

C:NTACT har en indsatsstyrke, TASKFORCE, der rykker ud på skoler, arbejdspladser og til konferencer for at opføre teaterforestillinger med interkulturel dialog og uddannelse som fokus. C:NTACT er en selvstændig fond, der har til huse på Betty Nansen Teatret, og har siden 2004 skabt kunstneriske projekter for unge med forskellige kulturelle og sociale baggrunde. Det essentielle for C:NTACT er at skabe levende møder mellem mennesker med den personlige fortælling som udgangspunkt.

[Læs mere her](#)

som litteraturhistorien havde lagt i børneværelset, og inviterede én til voksenbiblioteket, der tårnede sig op. Tolkien stod lige ved siden af Tolstoj – og horisonten udvidede sig med eksotiske landskaber, hvor jeg kunne leve mit liv.

Jeg cyklede de 10 kilometer ud til Fuglsang med herregården, som afholdt kammerkoncerter af og til, og gik rundt på de tykke tæpper mellem guldaldermalerier og følte mig hjemme ligesom H.C. Andersen og Carl Nielsen, der havde boet her. Og engang strandede et walisisk teater i Nykøbing og opførte "Under Milk Wood" af Dylan Thomas på Hotel Baltic – "To begin at the beginning: It is Spring, moonless night in the small town" – og jeg var solgt.

Fra det øjeblik, vi slår øjnene og ørerne op, studerer vi vores omgivelser og imiterer dem, og verden bliver formidlet til os i sproget. Det er nøglen til virkeligheden som en kulturel konstruktion, og for hvert

sprog vi lærer, bliver verden større og rigere på oplevelser. Vi lærer, hvad der er rigtigt og forkert, sikkert og farligt, smukt og grimt, og hvordan vi skal leve vores liv – vores selv- og virkelighedsoplevelse, vores handlingsmønstre og værdier er alt sammen kommunikeret socialt i en endeløs række af norm- og udtrykssystemer: Kultur.

Kultur er ikke ornament, eller forbrugsgoder og underholdning, som er henvist til fritiden i et passivt forbrug. Det er forskellen på dyr og menneske og selve etableringen af virkeligheden i vores børns hjerner som en mental konstruktion. Den er nøjagtigt lige så rig og fattig, som vi magter at gøre den til: Vi har de børn, vi fortjener. Vi lever vores liv i sprog og historier – handling ER historier, hvem er jeg, hvad skal jeg gøre, hvordan og hvorfor – og de indlejrer os i den store historie, som er menneskets historie og frugten af vores tilstedeværelse i universet.

Det sker ikke kun gennem talen og skriftsproget, billeder er sprog – billedsprog – og billedkunst er ikke pynt: Det er verdensbilleder. Dans er sprog – kropssprog – og dramatik er sprog, som opfører vores tilværelse og følelser på scenen som et distanceret spil med sociale rolleudtryk, som man kan tage af og på og leve sin tilværelse igennem som et bevidsthedsvæsen.

Musik er sprog, som fremkalder og artikulerer vort følelses- og bevidsthedsliv og giver udtryk for kærligheden og sorgen og lykken og åbner og udlægger virkeligheden for os.

Den centrale opgave for forældre og pædagoger og folkeskolen og uddannelsessystemet er at tage hvert eneste barn i hånden og føre det ind i kulturhistorien,

Børnekulturpiloterne i Urbanplanen

Børnekulturpiloternes primære formål er at sikre, at børn i alderen 5-14 år i det sociale boligområde Urbanplanen på Amager stifter bekendtskab med levende kunst og kultur. Målgruppen er børn, der normalt ikke op søger kulturinstitutionernes tilbud. En stor del af Urbanplanens 5.000 beboere er børn fordelt på mere end 60 forskellige nationaliteter. Projektet består af tre primære indsatsområder: uddannelse af børnekulturpiloter, en kulturklippekursus for alle børn i Urbanplanen samt en række brede kulturelle oplevelser for en større gruppe børn og deres familier i og omkring området.

[Læs mere her](#)

kunsthistorien, litteraturhistorien og musikhistorien – og lære det at læse moderne og spille instrumentet lige så naturligt, som det er at lære at cykle; og få et liv ved at beherske så mange sprog som muligt: Dansk, tysk, engelsk, fransk, russisk, persisk, og musik, billedkunst, dramatik, arkitektur og dans.

Måske endda udstyre det med en kritisk bevidsthed og muligheden for at forholde sig til reklamernes lystbilleder og erhvervslivets præstationsbilleder og hele den økonomiske rationalitet og kulturforståelsen i markedssamfundet, som vil have os til at give køb på det mest værdifulde, vi har – og i stedet for indrette uddannelsessystemet med kulturen i centrum, så vores børn får den viden, som skal til for at leve det rigeste liv med et aktivt bevidsthedsliv – helt gratis.

Imagine a better future

Family Capital, resilience and cultural engagement

By Paul Collard

Paul Collard leads Creativity, Culture and Education (CCE) and has also represented the UK on the EU committee concerned with synergies between culture and education. He led a major EU funded programme on the training of artists to work in primary schools and is an expert advisor to the EU Commission's Urbact programme on culture and education

major EU funded programme on the training of artists to work in primary schools and is an expert advisor to the EU Commission's Urbact programme on culture and education

The concept of **social capital** is widely understood. It refers to the value derived by individuals from

their 'social networks' (who they know) and the things that they can achieve using these connections (through the social norms of trust and reciprocity). As such, social connections are an asset that benefits them. Where a community has many individuals with high social capital, it is strong, resilient and successful.

However, at CCE, we argue that social capital is derived from family capital. For an individual to exploit their social capital to their advantage there are certain behaviours, emotional process and values that are required and these are learnt within the family and then exported into the wider world (Lexmond J. & Reeves R. 'Building Character', 2009, Demos). Therefore the development of social capital is dependent on the development of family capital. And since social capital is central to social inclusion, the

failure to develop family capital lies at the heart of social exclusion.

But what is family capital, and how is it generated? Family capital is the glue that binds families together – and provides them with resilience when times are hard. It is the sum of all the positive experiences and memories they share. These memories can be gained from a range of contexts: a walk in the park, playing a game, eating a meal. But the setting for many of the most important memories is cultural or artistic – the visit to the museum or theatre, the music the family enjoys together, the books they have shared, the creative and artistic activities they engaged in. In this sense, we understand family capital to mean the store of family memories, generated or reinforced by the communication which happens between family members while the experience is taking place.

Foto: ARoS Aarhus Kunstmuseum

From this perspective, cultural stimuli provide a potent context for intra-family dialogue, an essential part of how families work effectively. So, if we were able to open the doors to these experiences more widely, we would build stronger families which in turn would reduce social exclusion. This is because through the process of engaging in cultural activities families develop wider networks and connections in society, closer bonds and better relationships within the family and an improved sense of belonging, both within the family, and between the family and their wider society.

! Musik til Alle - et projekt i Horsens

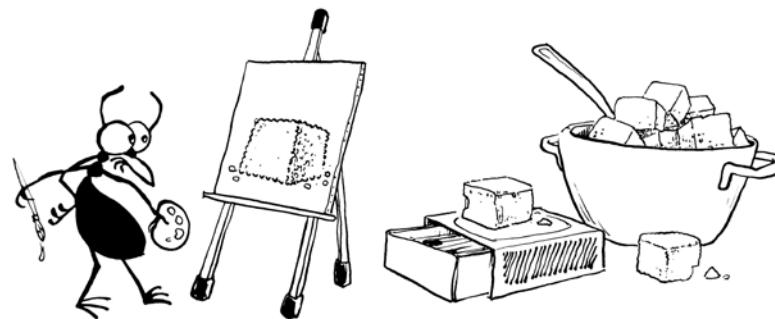
Som et langtidsprojekt mellem Horsens Musikskole og en række folkeskoler i Horsens Kommune har projektet Musik til Alle både fokus på at bryde en negativ social arv for elever og at bryde et negativt omdømme for skoler med stærkt belastede elever. Projektet blev afsluttet i 2008 med en evalueringsrapport, "Musik til Alle", af cand.pæd. i musik og cand.pæd. i generel pædagogik Finn Holst. I projektet "Musik til Alle" blev det tydeligt, at folkeskolemusiklærere og musikskolelærere har meget forskellige kompetencer, og at samspillet mellem disse var af afgørende betydning for projektets succes.

[Læs mere her](#)

The idea of family capital also helps us to explain why children and young people respond so differently in difficult circumstances. Some young people are crushed by events in their lives, while others emerge relatively unscathed. This is because families may live in circumstances in which negative experiences proliferate, but some are able to create family environments for the child which strengthens their ability to cope. While it is hard to analyse, and sometimes understand, the nature of those environments, the effects can be seen in the child. The young people develop a set of attributes, or behaviours, which give them the capacity to overcome their circumstances. These attributes include confidence, perseverance, the ability to take and manage risks, emotional literacy, and above all the ability to manage change.

How do they do this? The New Zealand academic, Ross Mackay, who has studied family resilience, argues that: *Well functioning families have the capacity to understand what has happened to them in the past and to visualise a different future.* ("Family Resilience and Good Child Outcomes: an Overview of the Research Literature" Social Policy Journal of New Zealand, June 2003). It is these capacities which the child acquires from within the family. They allow the child to accept change as a positive development, and support the adaptive behaviour which sociologists see at the root of the resilience which enables the child to cope with very difficult events in their lives.

The reason why cultural and artistic activities are particularly effective in developing these capacities is because the intrinsic value of the arts lies in their

ability to help us understand where we have come from and to imagine a better future. When listening to music, reading a book, seeing a film, visiting an historic site or watching a play, our minds constantly reflect on what this tells us about who we are and explore where we may go next. This is the fundamental process that the arts, culture and heritage stimulates in us, and those who experience them from their early years will develop the reflective and imaginative behaviours that characterise adaptive and resilient adults.

But for the arts to have this effect, the children must be engaged in a reflective conversation about their experiences. This is best done within the family, but many settings, such as nurseries, early year's child care and schools can stimulate this intra-family dialogue and find ways to strengthen and encourage it. Exposing young people to cultural experiences is not therefore at heart instrumental. It may have instrumental benefits - better health, improved educational attainment, enhanced employment skills. But its primary purpose lies in its intrinsic value - in its ability to help us understand who we are, to imagine a better future. These are attributes every child needs.

Creativity, Culture and Education og Creative Partnerships

Creativity, Culture and Education (CCE) er en international NGO, der er ansvarlig for at udtænke og drive store uddannelses- og kulturprogrammer for børn og unge i Storbritannien. I perioden 2008-11 deltog næsten 4000 skoler og mere end ¾ million skoleelever i forskellige kreative kulturprojekter under CCE. CCE blev etableret for bl.a. at drive projekter som Creative Partnerships, Find Your Talent og andre britiske nationale initiativer. Creative Partnerships bragte kunstnere, arkitekter og videnskabsmænd ind i skolerne for at samarbejde med lærerne, inspirere børn og unge samt styrke læring. I efteråret 2011 blev Creative Partnerships præmieret med den prestigefyldte pris, WISE Award, pga. projektets exceptionelle bidrag til innovation i undervisningen.

[Læs mere her](#)

Barns många språk

När kulturen knackar på skolans dörr...

Af Ulla Wiklund

Ulla Wiklund är verksam som utvecklingskonsult inom kultur och skola. Ulla förenar sina rika erfarenheter inom både skola och kulturliv i föreläsningar och i sitt författarskap.

Vi måste utveckla hela skolsystemet för att klara alla barn och ungdomar. Det måste hänga ihop och ge plats för alla. Jag drömmer om ett samhälle, där alla barn och ungdomar får plats i utbildningen. Att alla deras erfarenheter och berättelser blir viktiga för samhället. Estetik är gestaltad erfarenhet. "Det är viktigt vem du är, hur du lär, vad du vill. Det är viktigt, att just du kommer till skolan. Vi ska ge dig plats och möjligheter att lära och skapa." Det är min vision.

Kulturen och estetiken knackar på skolans dörr idag. Det estetiska perspektivet har stärkts i den svenska skolan. Den svenska grundskolan fick en ny läroplan 2011, Lgr 11. Den anger, att varje elev ska kunna använda kunskaper från de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga, humanistiska och estetiska kunskapsområdena.

I kursplanerna för varje ämne (fag) finns estetiska perspektiv. Det betyder, att alla lärare ska utveckla sin undervisning med inriktningen att *berättelser, utforskande, skapande* och *problemlösning* och ska förbereda eleverna för framtiden. I de naturvetenskapliga ämnena anges, att undervisningen ska bidra till, att eleverna *utvecklar förmågan att samtala om, tolka och framställa texter och olika estetiska uttryck med naturvetenskapligt innehåll.*

Olika uttrycksformer i skolans alla ämnen handlar om att förverkliga estetiska lärprocesser. Det gynnar en kunskapsutveckling, där eleven får knyta samman känslor, upplevelser, kunskaper, erfarenheter och analys till en helhet. Alla språk, alla delar av språkutvecklingen, skall användas: talspråk, skriftspråk och de estetiska språken (musik, bild,

dans, teater, form, media etc.) för att formulera och gestalta sitt lärande.

Nu har vi i Sverige fått en läroplan, som rimmar med samtidens krav på ett brett kunnande hos medborgarna. Varje tekniker och ingenjör behöver också

kunna omfatta estetiska aspekter i sin verksamhet. Vi säljer idag mobiltelefoner och bilar, där teknik och estetik skapar en helhet. Likaså ställer tiden krav på varje människa att skapa sig själv. Med många verktyg kan det bli möjligt!

Børn og Unge- byrådet i Aarhus

Der sidder 31 børn og unge i Børn og Unge-byrådet i Århus, samme antal som i det voksne byråd. Medlemmerne er 13-17 år og de stemmeberettigedes alder er 5-17 år. Aarhus Ungdommens Fællesråd – en paraplyorganisation, der primært arbejder for at forbedre vilkårene for det samfundsengagerende, idé-bestemte børne- og ungdomsliv – står for driften af Børn og Unge-byrådet. Alle børn og unge opfordres til at sende forslag ind, som Børn og Unge-byrådet kan behandle. Det rigtige byråd kan også bede Børn og Unge-byrådet om at komme med en udtalelse i aktuelle sager, ligesom Børn og Unge-byrådet kan sende forslag til det rigtige byråd. Børn og Unge-byrådet mødes med de rigtige politikere mindst én gang om året.

[Læs mere her](#)

Vær åpen for det lekende

Perspektiver på dialogbasert undervisning

af Olga Dysthe

Olga Dysthe er professor emeritus ved Institutt for pedagogikk, Universitetet i Bergen, Norge. Dialog, kommunikasjon og læring har vært sentrale tema i hennes forskning, og hun har gitt ut en rekke bøker og artikler.

Dialogbasert undervisning kombinerer 'indre dialog' (den enkeltes møte med verket, teksten, fagstoffet) og 'ytre dialog' (interaksjon mellom elever og underviser og mellom elevene). Det legges vekt på å gi elevene mulighet for å lære og skape mening gjennom møtet med andres 'stemmer' (med elever og undervisers viten, synspunkter, opplevelser).

Flerstemmighet og deltakelse er demed kjerneverdier. Forskjellighet og uenighet sees på som en ressurs som fremmer selvstendig tenkning, refleksjon og læring. Samtalen står sentralt, men alle undervisningsformer (også samtalen) kan fungere enten dialogisk eller monologisk. Forskjellen ligger i om de åpner opp for eller lukker for undring, motforestillinger og videretenking.

Variasjon i aktiviteter er viktig for å engasjere elever med ulik bakgrunn og interesser. Motivasjon og engasjement skapes også gjennom å knytte an til elevenes livsverden og ved å ta elevenes bidrag på alvor. Dette er pedagogiske prinsipper som fremmer demokratiske grunnverdier, som igjen er en forutsetning for medborgerskap.

'Dialog' er et positivt ladet ord. Dialogisk undervisning/formidling er et ideal for mange, men den teoretiske forankring er ofte uklar og dermed også hva det betyr i praksis. Det finnes mange innganger til dialog gjennom historien, f.eks. Sokrates, Gadamer, Buber, Habermas og Freire. Forfatterne av boka *Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom* er inspirert av den russiske språk- og dialogteoretikeren Mikhail Bakhtin. Tre aspekter nevnes her. For det første ser han på dialogen som et grunnleggende prinsipp i menneskets tilværelse, noe som speiler seg i følgende sitat: «Livet er i sin natur dialogisk», «Å leve betyr å delta i dialog: å spørre, å svare, å argumentere». Å være i dialog er altså en del av mennesket vesen. «Jeg kan ikke bli meg selv uten den andre».

Her er han på linje med Bubers ontologi. Begge legger stor vekt på relasjonen mellom 'jeg og den andre'. Den må baseres på tillit, respekt og likeverd - grunnforutsetninger for dialog i alle sammenhenger. Å etablere tillit er dermed første bud i møtet med barn og unge i en formidlingssituasjon. Et av de overraskende funnene i casestudiene er, hvor raskt museumsunderviserne makter å etablere trygghet og tillit i elevgrupper, de aldri har møtt før.

Det andre sentrale aspektet ved Bakhtins dialogforståelse er kunnskapsteoretisk (epistemologisk): mening, forståelse og kunnskap blir skapt gjennom dialog. Det er ikke jeg, men 'vi' som skaper mening. Mening oppstår som »en bro mellom den som taler, og den som lytter« eller som »en gnist mellom to poler«. Addressaten er dermed med på å skape mening; han/hun er 'medprodusent'. Forståelse krever alltid en eller annen form for respons eller gjensvar. Det er responsen, tilbakemeldingen fra mottakeren, som er det aktiverende prinsippet.

Dette står i motsetning til en tradisjonell kommunikasjonsmodell: den som taler eller skriver, sender/overfører et budskap til en mottaker. Det er overføringsmodellen, som ligger til grunn for troen på, at enveis-kommunikasjon er tilstrekkelig for læring. I dag er det få, som mener, at det er nok. Problemet er, at det er enklere å forberede en god forelesning, enn å legge til rette for god lærings-fremmede interaksjon og utnytte flerstemmigheten i undervisningssituasjonen.

Det krever både et gjennomtenkt undervisningsdesign og åpenhet for å bruke det, som skjer der og da.

Fotoet er fra bogen: Dysthe, O., Bernhardt, N., & Esbjørn, L. (2012) *Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom*. Oslo/København: Fagbokforlaget/Skoletjenesten

Temaet for 5. klassen på skolebesøk på Willumsens museum er «Isenesettelse: dig mig og de andre». Klassen hadde samtalt om be-

grepet 'iscenesettelse' i klassen og skrevet asosiasjonsord på lapper som de brakte med til museet.

Lisbeth (underviser) knytter forbindelsen til forarbeidet ved å be elevene feste lappene på veggen i foajeen og samtale videre. De blir deltakere fra første stund. Hun forankrer temaet i elevenes livsverden ved å spørre dem om popidolers iscenesettelse av seg selv. Spørsmålene er åpne og uten fasitsvar. Lisbeth gjentar interessante svar og ber de andre elevene kommentere dem.

Slik viser hun i praksis at "Dette er et sted der det er ok å si noe" og «Vi verdsetter det du har å bidra med». Elevene føler seg trygge og kompetente; ikke redde for å svare feil, slik det ofte er i nye settinger. Tillit skapes. Innledningssamtalen er nøkkelen til dialogisk samspill videre.

Foto: Olga Dysthe

Lisbeth: "Hvorfor tror I lige, Willumsen har valgt en tigersomdyr å sette seg sammen med?" Elev: "Fordi han er sterk og hurtig og sådan noget?"

Lisbeth spør elevene om, hvilket dyr de ville valgt, som sier noe om dem selv. Svarene gir inngang til å fortelle om kunstneren som person, og hvordan han ønsket å fremstå. "Lykkes han?" åpner for miniforelesning om virkemidler, han bruker i bildene.

Underviser deler sin ekspertviten, men dialogisk ved først å vekke elevenes nysgjerrighet og så knytte ny kunnskap til det, elevene selv sier. Slik blir de 'medprodusenter' av mening. Gjennom den praktisk estetiske oppgaven, som følger, skal hver elev iscenesette seg selv ved å bruke farger for å få fram to ulike versjoner av seg selv.

Dermed fordypes elevenes forståelse av dagens tema.

Betydningen av forskjellighet og divergens er det tredje, jeg vil trekke fram ved Bakhtins dialogisme. Det ikke tilstrekkelig for meningskaping, at flere veksler om å si noe, i følge Bakhtin. Det er i spenningen mellom ulike stemmer, at det store potensialet for meningskaping ligger. Når vi konfronteres med andre perspektiver, andre synspunkter og meninger, tvinges vi til å tenke selv. Dermed er sjansen større for, at vår forståelse vokser, og at vi ser noe annet og mer enn før; selv om vi holder fast på vår egen opplevelse og mening.

Bakhtin skiller seg ut fra tidligere dialogteoretikere nettopp ved å vektlegge forskjellighet, flertydighet, divergerende og kontrasterende stemmer. Hovedlinjen fra Sokrates til Habermas har vært klarhet, enighet, konsensus og felles forståelse som mål for dialog.

Men i kunsten er nettopp flertydighet en verdi.

Bakhtin er spesielt relevant for kunstfeltet, fordi det der er så opplagt, at enighet om tolkninger og forståelse ikke er undervisningens mål. Dialogisk undervisning innebærer å få fram, at verkene kan sees fra mange synsvinkler og vise, hvordan det kan føre til en utvidet, rikere og dypere forståelse. Men det forutsetter, at elevene faktisk lytter til det andre sier, både til underviser og til medelever. Det er slett ikke opplagt. Derfor må underviser være modell for elevene ved selv å lytte og løfte fram ulike syn. Respekten for andre tolkninger og opplevelser er innebygget i det dialogiske prinsipp.

Burbules har i sin bok *Dialogical Pedagogy* (2000) pekt på, at dialog kan ha ulike slutt punkt. Det ene

Foto: Olga Dysthe

På Thorvaldsens museum får elevene i oppgave å lage nye skilt til en skulptur, som hver gruppe selv velger. Det fører til mye engasjert diskusjon. En gruppe velger Dåpsengelen og presenterer skiltet: «Den grådige engel». Det vekker nye tanker og assosiasjoner blant de andre elevene:

ytterpunktet er full enighet. Konsensus kan være basert på delvis enighet. Forståelse og respekt trenger ikke innebære noen av delene. Gleden ved å dele egen og andres opplevelse, tanker og produkt viste seg dessuten i casestudiene som en verdi i seg selv.

Det finnes to ulike tradisjoner, når det gjelder dialogisk kommunikasjon, som fremmer demokratisk medborgerskap. Den ene er 'den deliberative sam-

«Elev 1: Nå - i stedet for at det er en døpefont, så ligner det en tiggerkurv, hvor de kan putte penger ned i.

Elev 2: Jeg tenker bare på de syv dødssynder, når jeg hører grådighet. Line (underviser): Hva betyr det for den måte, vi ser verket på? Elev 2: Jeg vet ikke, hvordan jeg skal forklare det, men når de bruker grådighet, som er en dødssynd - og at det jo er en engel ...Line: Hvis vi nå følger den tankegang, hvordan kan det føre videre?

Elev 3: Jeg tenker, at det fremdeles godt kan være en døpende engel, men at det på en eller annen måte er blitt som en form for plikt eller en form for arbeid for engelen, at den skal døpe barna. Slik at den liksom skal ha så mange med til den kristne tro, slik at den er blitt grådig og skal døpe så mange som mulig.»

Elevenes skiltforslag er et eksempel på verdien av det Bakhtin kaller 'det fremmede ordet', det uventede, gjerne provoserende, som nettopp derfor trigger nye måter å se på og å tenke på. Det er få eksempler på dette i casestudiene, kanskje fordi undervisere ikke er bevisst på læringspotensialet eller for å unngå konflikter.

talen' med røtter i Dewey og Habermas (se Englund red. (2007) *Utbildning som kommunikasjon. Deliberativa samtaler som mulighet*), og den andre er den Bakhtin-inspirerte dialogiske pedagogikken ('det flerstemmige læringsrom').

Det begge disse bidrar med i den demokratiske dannelsesprosessen er, at elevene blir vant til å formulere egne meninger og synspunkter, lytte til hverandre,

argumentere saklig, vise respekt for andres syn, håndtere uenighet og erfare, hvordan det kan fungere som en ressurs. De skiller seg ved, at Habermas-tradisjonen vektlegger konsensus, mens Bakhtin-tradisjonen flerstemmighet og forskjeller, slik denne artikkelen har eksemplifisert.

I casestudiene viser det seg, at i de tematiske og verkstrettede samtalelegges det vekt på å få fram de mange *ulike stemmene*, mens verkstedsamtalene i elevgruppene har *enighet* som mål i og med, at elevgruppen sammen skal presentere et felles produkt i plenum. Dette prosjektet dokumenterer, at integrert med det kunstfaglige læringsutbyttet ligger også en medborgerskapsgevinst.

Elevne trenger erfaring med begge disse typene av dialogisk samspill, ikke bare sporadisk, men over tid. Derfor er det også viktig, at skole og museum fungerer som partnere som gjensidig støtter opp om hverandre.

En huskeliste for praksis

- Vis genuin interesse for det elevene har å si
 - Skap tillit og trygghet
 - Still spørsmål som åpner for ulike svar
 - Vær bevisst på dine ulike roller som samtaleleder
 - Still *autentiske* (åpne) spørsmål
 - Lytt, bruk 'opptak' og 'høy verdsetting'
 - Utfordre
 - Vær åpen for det lekende ('playful talk')
 - Bruk din faglighet – bidra med ny kunnskap
 - Legg til rette for å bruke *flerstemmigheten*
 - Se verdien av ulikhet og uenighet og
 - Ikke vær redd for provokasjon
 - *Løft fram uenighet og ulike perspektiver, divergens*
 - Sørg for *konsolidering* av kunnskap og erfaringer
- Fra Kap 5 i Dysthe, O., Bernhardt, N. & Esbjørn, L. (2012) *Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom*. Oslo/København: Fagbokforlaget/Skoletjenesten

Museer med fokus på medborgerskap og dialogbasert formidling i grundskolen

Hvad er dialogbasert undervisning, og hvordan kan den utfolde sig på et kunstmuseum? I bogen *Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom* viser forfatterne, Olga Dysthe, Nana Bernhardt og Line Esbjørn, hvordan erfarne museumsundervisere møder børn og unge på syv museer og udfordrer dem til nysgerrigt og kreativt at utforske temaer, udveksle synspunkter og udvikle nye tanker og idéer.

[Læs mere her](#)

Foto: Arkitekturbussen, Syddjurs Kommune

Mød dig selv og hele verden på biblioteket

Bibliotekernes perspektiv på dannelse, medborgerskab og børnekultur

Af Ann Poulsen og Maja Vestbirk

Ann Kathrine Poulsen,
specialkonsulent i Kultur-
styrelsen, Bibliotekar fra
Danmarks Biblioteksskole i
1980, Master of computer-
mediated communication
(MCC).

Maja Vestbirk, børnebibliotekskonsulent
i Kulturstyrelsen, cand.soc. i socialviden-
skab og pædagogik og uddannelsesstudier,
Roskilde Universitet

For det enkelte menneske er uddannelse og dannelse til menneske og medborger et livslangt projekt, som biblioteket er sat i verden for at understøtte. I hver livsfase og på hvert udviklingstrin kan biblio-

teket hjælpe med at åbne døre til nye indsigter. Når man læser tekster af anerkendte mænd og kvinder i det 20. århundrede, er det tankevækkende, hvor stor en betydning mange af dem tillægger biblioteket som kilde til viden og fødselshjælper for deres personlige udvikling. Biblioteket har givet den enkelte adgang til kultur og læring og har netop hjulpet vedkommende med at danne sin identitet som menneske og samfundsborger. Sådan bør det også være i fremtiden.

Biblioteksbetjeningen af børn har de senere år undergået et skift i opfattelsen af dannelse. Begrebet omfatter både oplysning, oplevelse og kommunikation, både intellektuelle og følelsesmæssige læringskomponenter samt 'gamle' såvel som 'nye' medier på tværs af genrer. Formidlingen skal afstemmes børns behov for deltagelse, og børnene skal have spændende fysiske rammer, der også stimulerer deres behov for leg. Leg

er én af de vigtigste måder, hvorpå børn kan udtrykke sig kulturelt og skabe deres kulturelle identitet.

Legen har imidlertid ændret karakter, fordi børns hverdag har ændret sig. Legen foregår ikke længere i så høj grad ved sidemandsoplæring fra større til mindre børn i selvorganiserede lege. Til gengæld er der indbygget langt flere legemuligheder i moderne legetøj, ligesom det ofte kobles med computere og andre nye medier. Fordi legetøj og medier i voksende grad danner grundlag for leg og legekultur blandt børn, er adgangen og kendskabet til disse legeredskaber ofte afgørende for det enkelte barns mulighed for at deltage i legefællesskabet. Biblioteket medvirker både til at sikre alle børn mulighed for at udvikle legekompeterencer ved at understøtte anvendelse og kvalitetsvurdering af legetøj, spil og andre børnekulturprodukter og til at give rum til at bruge dem.

Bogstart

Kulturstyrelsen og bibliotekerne uddelte i foråret 2013 25.000 gratis bogpakker til børn og deres forældre i 20 kommuner, så de sammen kan gå i gang med at lytte, læse og lære via den gode historie. Formålet er, at forældre i udsatte boligområder får mulighed for at støtte deres børns sprogudvikling og lyst til at lytte til en god historie.

[Læs mere her](#)

Bibliotekerne sammentænker bibliotekslovens tre overordnede mål om oplysning, uddannelse og kulturel oplevelse, og som beskrevet i rapporten Fremtidens biblioteksbetjening af børn (Fremtidens biblioteksbetjening af børn. Anna Enemark Brandt (hovedredaktør), Ann Poulsen, Biblioteksstyrelsen, København, 2008) indrettes biblioteker for børn i dag ud fra en lokal prioritering af:

Biblioteket som et værested med fokus på oplevelse. Oplevelser er ikke kun at formidle fiktion i bogform og skabe rammer for kulturevents, men omfatter alle kulturudtryk - visuelle, auditive og multimediale. Derfor er bibliotekets opgave at medvirke til at udvikle børns kvalitetsbevidsthed i forhold til alle slags udtryk og styrke deres interesse for det skæve, overraskende og provokerende indhold i alle slags materialer.

Biblioteket som et lærested med fokus på oplysning og uddannelse giver børn mulighed for at søge viden, få lektiehjælp og adgang til internettets søgefunktioner - inkl. hjælp til at vurdere kildernes troværdighed. Oplysning indebærer nemlig også anvendelse med indsigt. Derfor er bibliotekets opgave at medvirke til at udvikle børns evne til at omskabe information til relevant indsigt - både som mennesker og som medborgere.

Biblioteket som et gørested med fokus på kulturel aktivitet/kommunikation giver børn mulighed for at samles om bestemte aktiviteter som fx at spille computerspil eller deltage i skabende tilbud som produktion af musik og film.

Biblioteket ønsker i dag også at nå børnene, hvor de færdes i deres hverdag, og nye samarbejdsrelationer med bl.a. dagtilbud og skoler er en af vejene hertil. Der er allerede afprøvet en række samarbejdsorienterede tiltag med gode resultater: Bogstart-programmet for børn i alderen 0-3 år er et af dem. For de lidt større børn samarbejder børnenes dagtilbud med det lokale bibliotek om at oprette børnehavebiblioteker, så både de og deres forældre har nemmere adgang til litteratur og læsning. For børn i skolealderen tilbyder over halvdelen af landets biblioteker i samarbejde med de lokale skoler lektiehjælp baseret på frivillige hjælpere.

Bibliotekets styrke i forhold til børnene er stadig deres tilbud om kulturelle aktiviteter og uformel læring. Samtidig giver biblioteket børnene mulighed for blot at være, men også at skabe. Rundt om i børnebibliotekerne eksperimenteres der med at give børnene indflydelse på valg og afvikling af ak-

tiviteter, og bibliotekernes netværk og partnerskaber giver børnene mulighed for anderledes møder og for at indgå i nye relationer - og dermed mulighed for at danne deres identiteter som mennesker og samfundsborgere.

Foto: Museum Østjylland

Biblioteket som lærested

Lektiecaféer

Over halvdelen af landets kommuner tilbyder i dag lektiehjælp på biblioteket som en af bibliotekets kerneaktiviteter. Mange af lektiecaféerne blev etableret som led i et landsdækkende projekt i perioden 2006-2009. Bibliotekerne planlægger og markedsfører lektiecaféerne, mens frivillige hjælpere står for selve opgaven med at hjælpe eleverne. For de etniske børn er kontakten til lektiehjælperne ofte meget værdifuld, fordi de er de eneste danskere, som ikke bliver betalt for at være sammen med børnene.

[Læs mere her](#)

Foto: Nina Bangsbo Dissing, Børnekulturhuset i Aarhus

Biblioteket som gørested

Laboratoriet for innovation og kreativitet

Ikke alle børn tiltrækkes af bibliotekets traditionelle tilbud med fokus på læsning. Ballerup Bibliotek ønskede derfor med laboratoriet for innovation at give et tilbud, hvor børnene både oplevede, at deres kreative og innovative evner kom i spil, samtidig med at de fik udvidet deres opfattelse af biblioteket som en indgang til viden og oplevelse. Endelig var hensigten at afprøve nye partnerskaber mellem biblioteker og private. Resultatet blev, at 78 børn i alderen 9 til 15 år sammen med inviterede partnere fik mulighed for at udvikle fire workshops, der afspejlede deres ønsker og behov. Emnerne var: penge i samarbejde m. Danske Bank; politi i samarbejde med Københavns Vestegns Politi; produktion af film ved Station Next og et science show i samarbejde med Danmarks Tekniske Universitet (DTU).

[Læs mere her](#)

Biblioteket som værested

Walkie talkie - biblioteket for unge

En aften om måneden holder Svendborg bibliotek åbent kun for unge. Formålet er i kraft af en ung-til-ung-metode at udvikle biblioteket til at være et attraktivt værested for unge i fritiden. De unge idégenerer og afholder arrangementer som kokkeskole, standup aftener, modeshows, julearrangementer osv. Alle arrangementer bliver udviklet, markedsført og faciliteret af de unge selv, som bliver medproducerende borgere og får mulighed for at indtage rummet og tage ejerskab til kulturen.

[Læs mere her](#)

[Direkte link til videoen](#)

Foto: Børnekulturhuset i Aarhus

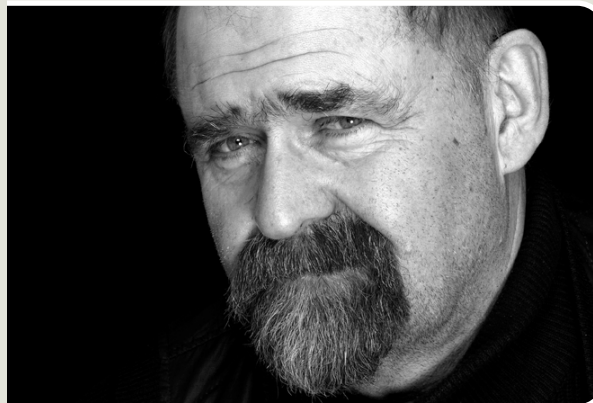

Foto: Mie Bjerrisgaard Frjendsbjerg, Børnekulturhuset i Aarhus

Ole Fogh Kirkeby

Kunstens kraft

Interview

Ole Fogh Kirkeby, født 1947, er filosof og professor i ledelsesfilosofi ved CBS og direktør for Center for Kunst & Lederskab. Han har gennem de sidste femten år udviklet en filosofisk teori om begivenheden som centrum i vort liv, arbejdet med de nye perspektiver ledelse kan uddrage af kunst og skrevet fagbøger, filosofiske fortællinger og teaterstykker.

Hvorfor er det vigtigt for børn at få mulighed for at få udvikle et kulturelt medborgerskab?

- Som jeg forstår begrebet kulturelt medborgerskab, betyder det, at man er i stand til at tage ansvaret for sin egen dannelsesrejse, fordi man gennem møder med kunst og kultur får mulighed for at komme i bevidst kontakt med sine egne værdier, og dermed sin evne til at udvikle ideer. For al skabelse udgår jo fra en intentionaltitet, der er defineret af ens værdier.

Det kulturelle medborgerskab indeholder samtidig et vigtigt socialt element: Gennem det får man mulighed for at udvikle sin samvittighed og lærer at bruge den som den seismograf, den er, til at undgå at gøre andre mennesker ondt.

Det kulturelle medborgerskab giver os derfor mulighed for at komme i kontakt med centrale samfunds-

værdier og blive bevidst om, hvilke der er vigtige, både for os selv og for samfundet som helhed.

Hvordan kan mødet med kunst og kultur styrke børns udvikling af de sociale aspekter af det kulturelle medborgerskab?

- Det kan fx være godt for børn at se andre spille musik og opføre teater og derigennem få en større fornemmelse for andres ligeværd, fordi de kan se, at de også kan. Det kan vække og styrke empatien, som er ekstrem vigtig for både den følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, og i det hele taget for styrkelsen af den sociale fornemmelse og for at kunne udtrykke sig selv i en ligeværdighed.

Hvad er lærernes og pædagogernes rolle i den forbindelse? Hvordan bidrager de bedst til børnenes proces?

- Ved at børnene oplever, at det også betyder noget for de voksne. At der er en ligeværdighed i den forstand, at de voksne også investerer sig og går i dialog om deres egne oplevelser.

Det handler om det klassiske gamle dannelsesideal - at man skal føle, at kunsten og skaberevnen ikke bare er flødeskummet på kransekagen, men at det er den væsentlige substans. Det skal ikke tilsidestattes i forhold til de matematiske og tekniske kompetencer, det skal defineres som kernekompetencen.

Community dans

Dans i Nordvest arrangerer løbende workshops og forestillinger i samarbejde med kulturinstitutioner i ind- og udland. Upper-cut Dansteater startede Danmarks første community dance-projekt, Dans i Nordvest.

[Læs mere her](#)

På et ikke professionaliseret niveau som i folkeskolen kommer skaberevnen lettest og mest markant til udtryk i kunst og kultur. Det er langt sværere at hæve sig op på et skabende niveau i matematik eller naturvidenskabelige eller teknologiske fag, hvor fokus i undervisningen er på at lære at repetere kendt viden: Det kræver langt større fagkundskab at kunne bringe skaberevnen i spil. Omvendt i kunsten og kulturen, hvor alene det at finde på en metafor er skabende. Og børn er mestre i metaforer.

Hvad er essensen i den skabende proces, på tværs af fag?

- Ideation er et meget godt udtryk for den skabende proces - altså at få ideer. Det får man først og lettest på de sociale og kulturelle områder. Og man får i øvrigt langt hen ad vejen ideer sammen med andre - det er også et lærestykke, der har stor værdi.

Foto: Nina Bangsbo Dissing, Børnekulturhuset i Aarhus

Hvorfor kan mødet med kunsten og kulturen i særlig grad hjælpe os med at komme i kontakt med vores personlige værdier?

- Al kunst udtrykker dybest set eksistentielle dilemmaer mellem værdier - den kunst, der griber os, er altid en kunst, der udtrykker de positive og negative konsekvenser af det at handle efter værdier. Den viser os smerten ved at forfølge og leve for en idé, smerten ved at svigte den, eller ved at være i wild-

Designby Kolding

Designpædagogik og designprocesser indgår naturligt i hverdagen i Kolding kommunes dagtilbud, skoler og undervisningsinstitutioner. Her er udarbejdet lokale rammer for læreplanstemaer, der støtter børn og unge i at udvikle kompetencer inden for design, kreativitet, problemløsning, driftighed, iværksætterånd, innovation, entreprenørskab og samarbejde.

[Læs mere her](#)

rede, fordi man ikke har en idé at forfølge. Det er følelser, børn kan genkende meget tidligt.

Det, der sker i barndommen, er jo også, at erindringen bygges op, og dermed den si eller det filter, hvorigennem vi gør erfaringer resten af vores liv.

Når dette filter bliver bevidst, sker det som regel i form af fortællinger. Det er det, kunsten kan - både den litterære, den plastiske og den musiske kunst: Al kunst bidrager til en fortælling, eller har en fortælling liggende som baggrund. Og fortællinger er jo måden, man forholder sig til sin egen erindring på - til sin måde at fremskrive sin fortid ud i fremtiden.

Det bedste eksempel på det er den kraft, der har været i evangelierne. De har simpelthen formet vores kultur. Igen og igen og igen er de blevet brugt til at afkode vores livsgrundlag og fortælle os, hvad der sker, og hvorfor det sker.

Børnerådet

Børnerådet er et statsligt råd, der skal sikre børns rettigheder. Rådet arbejder for børns ret til beskyttelse, indflydelse og omsorg. Børnerådet er politisk uafhængigt og kan derfor handle på baggrund af egne beslutninger.

Børnerådet blev etableret i 1994 – i første omgang som en forsøgsordning. I 1997 besluttede Folketinget at gøre Børnerådet permanent. Børnerådet er tværfagligt sammensat og består af en formand og seks medlemmer. Tilsammen repræsenterer rådet en bred indsigt i børns opvækst og udvikling. Rådets daglige arbejde varetages af Børnerådets sekretariat.

Børnerådet taler børnenes sag i den offentlige debat og arbejder bredt for at sikre gode levevilkår for børn. Børnerådet beskæftiger sig med alle sider af børns liv bl.a. skole-, kultur- og fritidsliv; sociale og sundhedsmæssige forhold; børn med særlige behov samt børns retsstilling.

[Læs mere her](#)

Foto: ARKEN Museum for Moderne Kunst

Samtidig er det netop gennem kunsten og kulturen, vi som børn nemmest kommer i kontakt med vores skaberevne og får mulighed for at udvikle den. Så vi måske på et senere tidspunkt også kan bruge den på områder, hvor selvstændig skaben er langt mere kompleks og svært tilgængelig. Fx indenfor matematikken, hvor de flestes kompetencer er bundet op på fastlagte regler og formler.

Et kulturelt medborgerskab kan dermed både give børnene mulighed for at tage medansvar for deres egen dannelse, for hvilke værdier de vælger at navigere efter og for at udvikle deres evne til at skabe ud fra deres egne ideer og intentioner.

Så interaktionen med kunsten og kulturen har særlig betydning for børns identitetsudvikling?

- Kunsten giver skabeloner og matrixer, hvor fortællinger er dynamiske matrixer, der holdes i en spænding mellem på den ene side den forløsning, som består i, at vi kender fortællingens afslutning, og på den anden side den ubestemthed og eventyrlige dis, der skjuler den horisont, vi selv må udforske ved at leve den.

Alle fortællinger er, hvis de er rigtig gode, ligesom den slags uhyggelige malerier, man kan forsvinde ind i: En god historie er en historie, der indeholder kriterierne om ikke for sin egen genkendelse, så for sin egen sandhed. Enhver fortolker fortællingerne på sin måde, og enhver skal fortælle sig selv og ende sin egen fortælling. Og man kan sige, at udfordringen er direkte proportional med antallet af mulige genkendelser. Jo mere du er i stand til at genkende, jo mere er du også i stand til at fabulere og drømme, hvilket er et godt argument for, at børn skal opleve meget kultur. Det giver dem drømmestof.

Det er også meget vigtigt, at børn møder begavet musik. Masser af undersøgelser viser, at indlæring stimuleres af at høre musik, som fastholder en vis matematisk kompleksitet, trods sin linearitet, som fx Bach eller Mozart. Man tænker simpelthen bedre af at høre musik.

Jeg spiller selv dagligt Bach på violin. Det skriver jeg simpelthen bedre af. Og omvendt spiller jeg bedre, når jeg skriver godt. Det lyder måske umiddelbart underligt, at der sker en kobling mellem de to medier, men Bach er uddannet indenfor det, der kaldtes en retorisk skole, hvor affektlære er en central

Foto: Franz Bomberg

disciplin: I retorikken lærer man, hvordan man ved at skabe affekt i den lyttende formidler sit budskab til vedkommende. Er man et ordentligt menneske, overbeviser man i stedet for at overtale.

Det princip, som stammer fra og stadig bruges i talekunsten, blev også brugt til at udvikle de musikteorier, der satte dagsordenen omkring 1700, hvor Bach levede. Talen er princippet for tanken, så tanken og talen hænger sammen med retorikken og dermed filosofien, og fordi Bachs musik er opbygget efter samme systematik, hænger det hele sammen.

Ved at opleve og erfare ordningsprincipper i kunstneriske udtryk, kan vi styrke vores evne til at forstå og tænke i ordnende principper i andre sammenhænge?

- Ja, det er jeg sikker på.

! MusikUnik i Gellerup

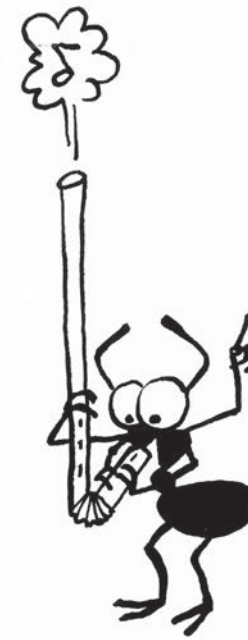
Projektet MusikUnik i Gellerup er startet i august 2011 som et samarbejde mellem Aarhus Musikskole og Tovshøjskolen i Gellerup. MusikUnik er et projekt, hvor børn og unge i alderen 0-18 år skal have mulighed for at indgå i et musikalsk fællesskab, primært omkring den klassiske symfoniske musik. Det er tanken, at projektet skal blive en del af det aarhusianske musikmiljø, bl.a. med samarbejdspartnere som Aarhus Symfoniorkester, så MusikUnik-arbejdet kan brede sig og inspirere andre skoler samt musikskoler til at bruge musikken udviklende, samlende og integrerende.

[Læs mere her](#)

Kulturelle medborgere

Hvordan fremmer man kreativitet og dannelse hos børn?

af Lars Geer Hammershøj

Lars Geer Hammershøj,
ph.d. og lektor ved Institut
for Uddannelse og
Pædagogik (DPU), AU.

Kreativitet og dannelse forekommer at blive vigtigere end nogensinde i fremtidens samfund og dermed også vigtigere at fremme i uddannelsessystemet. At fremme dem kræver dog først en afklaring af, hvad kreativitet og dannelse overhovedet er: Dannelse handler om at danne sig til menneske. Uddannelsessystemet har til alle tider haft som sit

dobbelte formål ikke blot at sikre den kommende generation de nødvendige evner for at kunne klare sig i samfundet, men også at danne dem til mennesker.

Ifølge det egentlige dannelsesbegreb kan personlighedens dannelse alene ske gennem det sociale eller i kraft af det almene. Forestillingen er, at personligheden dannes ved, at man af egen kraft overskrider sin egen verden og involverer sig med en større verden. I denne overskridelsesproces har man mulighed for at gøre en personlighedsdannende erfaring, dvs. ens måde at forholde sig til sig selv og andre på ændres. For at der er tale om dannelse, skal denne ændring dog være en ændring til det bedre. Dannelse implikerer derfor altid en forestilling om det bedre, hvilket kommer til udtryk i dannelsesidealer og forbilleder for dannelsen og praktiseres som dannelse af smag med henblik på at udvikle den enkeltes dømmekraft.

Kreativitet handler derimod om at skabe noget nyt. Det er en proces med henblik på at skabe et nyt 'produkt' i bredeste forstand, såsom en ny idé, et kunstnerisk udtryk, en joke eller en ny leg.

Det nye produkt skabes gennem at forbinde ting, der normalt eksisterer adskilt, fx erotik og præster i den platte joke. Udover at være nyt må produktet også være brugbart eller værdifuldt eller på anden måde relevant for at gælde som kreativt. Det vil i så fald vise sig ved, at produktet enten virker interessant (videnskab), provokerer på en meningsfuld måde (kunst), vækker latter (humor) eller gentages af de andre legende (leg).

I min bog "Kreativitet - et spørgsmål om dannelse" fra 2012 har jeg forsøgt at forstå kreativitet som en dannelsesproblematik. Der synes således at eksistere en 'skjult lighed' mellem dannelse og krea-

tivitet, eftersom den proces, der fører til det nye og relevante produkt, dels må være en overskridelsesproces, der bevirker et brud med den eksisterende tænkning, dels må være en afgørelsesproces, der afgør, hvilke brud eller nye kombinationer der er relevante. Kreativitet og dannelse bevirkes altså af de samme overskridelses- og afgørelseskræfter.

Børnebyrådsdag i Albertslund Kommune

I Albertslund kommune har man hvert år en børnebyrådsdag, hvor skoleelever overtager kommunalbestyrelsesposterne. Skolestrategien "Fuld fart fremad for alle" i Albertslund Kommune understreger, at et aktivt medborgerskab skal være en ressource i skolen. En ung skal lære at være en aktiv medborger, og skolen skal give tid og plads for at understøtte denne opgave. Børnebyrådsdagen er et af de konkrete tiltag under skolestrategien.

[Læs mere her](#)

Vil man fremme kreativitet og dannelse, må man derfor fremme udfoldelsen af disse kræfter og deres samspil. Det er ikke et spørgsmål om læring, men om dannelse. Overskridelses- og afgørelseskræfterne er ikke evner, der udvikles gennem læring og gør personen i stand til at udføre en handling eller håndtere en udfordring, men er sanselige kræfter, der bevirker en ændring i selve forholdet mellem selv og det sociale. Personen er i processen selv i kræfternes vold, og resultatet kan være en ændring i måden at forholde sig på (dannelse), eller skabelse af noget, der ikke eksisterede i verden før (kreativitet).

Ifølge dannelsesforestillingen kan dannelsesprocesser for det første fremmes ved at tage den dannende med på dannelsesrejser til nye og større verdener, såsom fagenes meningsverdener, kulturelle praksisfællesskaber etc. Hensigten hermed er at bevirke overskridelse og åbne nye verdener. For det andet kan dannelse fremmes gennem smagens dannelse, og det sker i kraft af at præsentere en efterlignelsesværdig måde at forholde sig på, som den dannende så efterligner på sin egen måde. I leg og humor er det, der skal efterlignes, ikke mindst den stemning, der er så karakteristisk for disse aktiviteter, nemlig begejstring. Begejstring er nemlig en type af stemning, der er karakteriseret ved en åbenhed overfor det nye.

Kunst og kultur er intimt forbundet med kreativitet og dannelse og kan anvendes til at fremme disse processer. Kulturelle praksisfællesskaber og forestillingsverdener kan således fungere som den større verden, som de dannende selv overskrider og gør erfaringer ved. I kunsten skabes det kreative udtryk ved, at ting, der ikke normalt lader sig forbinde, kon-

fronteres og fastholdes i værket. Kunst kan altså være en anledning til at danne sans for 'skjulte ligheder' mellem forskellige verdener.

Musik og maddannelse forekommer endvidere i særlig grad at kunne fremme de sanselige kræfter. I musik kommer overskridelseskraften mest umiddelbart og direkte til udtryk. Musikken kan som intet andet hensætte individer i den samme stemning, hvorfor musik er den fællesskabsdannende kunst- art par excellence (er tydeligt i danse- og festmusik, morgensang, nationalhymner etc.). Maddannelse er på den anden side en øvelse i at danne smag, da maddannelse angår forholdet mellem den sanselige og den sociale smag. Det kommer til udtryk i måltidet, hvor man spiser sammen og herigennem bestyrker fællesskabet (er tydeligt i nadveren, daten, familiemiddagen, forretningsmiddagen etc.).

Kunst og kultur er således udtryk og praksisformer, der i høj grad kan fremme dannelse og kreativitet hos børn og unge.

Foto: Nina Bangsbo Dissing, Børnekulturhuset i Aarhus

Litteratur

Bakhtin, M.M. (1981) Discourse in the novel. In M. Holquist (Ed.), The dialogic imagination: Four essays by M.M. Bakhtin (red & overs.) C. Emerson & M. Holquist. Austin, Tx: University of Texas Press.

Dysthe, O., Bernhardt, N. & Esbjørn, L. (2012) Dialogbasert undervisning. Kunstmuseet som læringsrom. Oslo/København: Fagbokforlaget/Skoletjenesten.

Enemark Brandt, Anna (hovedredaktør) og Poulsen, Ann (2008) Fremtidens biblioteksbetjening af børn. Biblioteksstyrelsen, København.

Hammershøj, Lars Geer (2012) Kreativitet – et spørgsmål om dannelse. 1. udgave, Hans Reitzels Forlag.

Romer, Knud (1998) Din store idiot (medredaktør af antologien) Forlaget Rhodos.

Romer, Knud (1999) Guide til Københavns offentlige toiletter, Yamouchi Pharma.

Romer, Knud (2006) Den som blinker er bange for døden, Forlaget Athene.

Wiklund, Ulla (2009) När kulturen knackar på skolans dörr, UR förlag.

Wiklund, Ulla (2010) Skolbibliotekets möjligheter, BTJ förlag.

Får man flere venner af at skabe kunst?

Cecilie 15 år:

Jeg vil blive ved med at se de mennesker fra billedkunst, men jeg vil ikke blive ved med at se dem fra min folkeskole, når jeg går ud af skolen.

Børnenes Hovedstad Billund

LEGO Fonden og Billund kommune har en fælles vision om, at Billund bliver Børnenes Hovedstad. Børnenes Hovedstad skal være det globale mødested for virksomheder, forskere og mange andre med fokus på børn, leg, læring og kreativitet, og Billund skal være et endnu mere attraktivt sted at bo. Capital of Children Company blev stiftet den 1. januar 2012 af LEGO Fonden og Billund Kommune med direktør Mette Thybo i spidsen til at føre visionen og de mange projekter i Børnenes Hovedstad ud i livet. Fx bliver Børnenes Hovedstad i 2013 vært for konferencen "Education, Learning, Styles, Individual Differences, Network (ELSIN)".

[Læs mere her](#)

Børn Kunst Kultur
- i en hverdag der dur

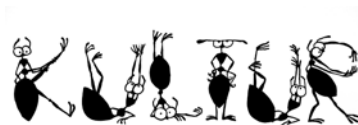
Udgivet af:
Kulturstyrelsen
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V
tlf.: 33 73 33 73
post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

Redaktion:
Konsulent Merete Dael
Konsulent Anne-Kristine Mortensen
Journalist Monica C. Madsen

Alle interviews er foretaget af journalist Monica C. Madsen

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:
Adman Kommunikation Aps

Forsidefoto:
Henning Hjorth

Illustrationer:
Carl Quist Møller

Børnecitater:
Børn fra Billedskolen i Tvillingehallen.

Copyright:
Kulturstyrelsen,
København juni 2013
Der kan frit citeres fra Børn Kunst Kultur
med tydelig kildeangivelse

ISBN-nr.
Elektronisk udgave:
978-87-92681-37-9